

Lytorhy

^ Subadultní jedinec druhu *Lytorhynchus diadema*

^ V přední části hlavy je u jedinců *L. diadema* dobře patrné modifikované nasale, jež umožňuje těmto hadům lepší pohyb v jejich přirozeném prostředí

Zajímavý rod *Lytorhynchus* Peters, 1862 zastupuje v současné době celkem šest druhů – *Lytorhynchus diadema*, *Lytrohynchus gasperetti*, *Lytorhynchus kennedyi*, *Lytorhynchus maynardi*, *Lytorhynchus paradoxus* a *Lytorhynchus ridgewayi*, jež jsou rozšířeny v jihozápadní Asii (Blízký Východ) a v severní Africe. Všichni zástupci rodu jsou drobní hádci s hlavou zřetelně odlišenou od krku, malými očima, jež mají kruhovitou zornici (na přímém

> Kamenitá a písčité krajina v oblasti oázy Dachla ve středním Egyptě. Udávána lokalita druhu

TEXT A FOTO DANIEL JABLONSKI

Lytrochynchus diadema

(Dumeril, Bibron et Dumeril, 1854)

terárium

^ Dorzální pohled na *L. diadema*

světlo může mít i vertikální tvar). Charakteristickým znakem celého rodu je však rozšířený nasální štítek, který má podobu jakéhosi „rýpadla“, jež je skvěle modifikován podmínkám v nichž tyto tvorové žijí (El Din, 2006)

Geograficky nejrozšířenějším druhem je právě *Lytrochynchus diadema*, který je v poslední době stále častěji vidán i v nabídkách obchodníků s plazy.

Tento hádek, popsáný v roce 1854 díky morfologické podobnosti jako *Heterodon diadema*, je anglický nazýván „Diademed Sand Snake“. V oblasti svého výskytu, tedy v povětšinou arabsky hovořících zemích, jej pak nazývají „bisbas jabali“, nebo obecně „Hayeh“ (Disi et al., 2001; El Din, 2006). Typová lokalita druhu se nachází v Alžírsku.

Taxonomie druhu není jednoduchá. Obecně uznávaný názor je, že jde o druh polytypický a vytváří dvě subspecie. Nominotypickou *Lytorhynchus diadema diadema*, rozšířenou v severní Africe od Západní Sahary, přes Maroko, Alžírsko, Egypt po Izrael a Palestinu a zasahující jižně až po oblast Sahele (Niger) a *Lytorhynchus dieadema gaddi* (Nikolsky, 1907), jež je rozšířena v části Jordánska, Saudské Arábie, Iráku a jihozápadním Íránu (Bons & Geniez, 1996; Disi et al., 2001; El Din, 2006). V minulosti byl za poddruh *L. diadema* udáván i *L. kenedyi*, který je však dnes s konečnou platností samostatným druhem (Venchi & Sindaco, 2006).

Lytorhynchus diadema je povětšinou drobným, nenápadným a tedy z určitého hlediska i málo atraktivním užovkovitým hadem s celkovou délkou nepřesahující 500 mm. Povětšinou se maximální délka těla pozorovaných jedinců uvádí kolem 435, 436 mm (Anderson, 1898 in El Din 2006; Disi et al., 2001). Hlava je malá s drobnými bronzovými, či zlatavými očima s černou zřetelníci. Mezi malými nosními zdírkami se nachází velké nasale uzpůsobené životu v písku. Šupiny na těle jsou hladké. Na spodní straně těla se nachází 152 až 195 ventrálních štítků a za děleným análním štítkem 33 až 49 párových štítků podobných

Biotop *Lytorhynchus diadema* v poušti Wadi Ramm - Jordánsko

casních. Svrchní strana těla nese 19 řad dorsálií (Leviton & Anderson, 1970 in El Din, 2006; Disi et al., 2001).

Zbarvením je taktéž přizpůsoben svému biotopu. Hřbetní strana těla je pískově žlutá, s hnědými nepravidelnými skvrnami, které se táhnou po celé délce těla. Na hlavě je rozšiřující se vzor skládající se ze dvou linek probíhajících zpětně přes oči až ke koutkům tlamy. Uprostřed vzoru na temeni hlavy se nachází menší či větší bílá skvrna. Skvrny, kterých může být 39 až 69, táhnoucí se dorsálně po celé délce těla, jsou zejména ve své apikální části ohraničeny bíle zbarvenými šupinami. Skvrny se však mohou vysky-

Lokalita *Lytorhynchus diadema* poblíž městečka Bou Arfa v Maroku

tovat i úplně černé bez jakéhokoliv ohraničení. Po boční straně těla se navíc nachází střídavě situované malé hnědé skvrny (Disi et al., 2001).

Jak je uvedeno výše, geografické rozšíření druhu spadá do oblasti severní Afriky a Blízkého Východu. Při herpetologických exkurzích do těchto oblastí jsem po tomto druhu okrajově také pátral. Navštívil jsem lokalitu v západních oázách Dachla a Kharga Libyjské pouště v Egyptě a také lokality v Jordánsku – poušť Wadi Ramm a okolí Wadi Musa, kde by se druh měl vyskytovat poměrně běžně (Disi et al., 2001; El Din, 2006). Poprvé jsem se však s tímto druhem ve volné přírodě setkal až při cestě v Maroku, kde jsme jej objevili v polo-pouštní krajině za městem Bou Arfa na severovýchodě země a také v okolí Bouanane poblíž alžírské hranice.

L. diadema preferuje převážně aridní biotopy, tedy hlav-

ně pouště tvořené písečnými dunami (tzv. erggy), kterým je velmi dobře přizpůsoben. Zde je najdeme nejčastěji ukryté pod roztroušenými kameny. Kolem těchto míst můžeme hlavně ráno pozorovat dráhy dutin vytvořené pohybem v písku. Ale například ve středním Jordánsku se druh vyskytuje také na kamenitých pouštích – hammadách (Disi et al., 2001). Byl nalezen také ve vyšší nadmořské výšce, přesněji v 1.500 m n.m. na hoře Sv. Kateřiny v Egyptě (El Din, 2006). Na celém areálu výskytu se jedná o poměrně běžný druh.

Jde o striktně nočního živočicha, který se přes den zdržuje v písku, v okolí křovinaté vegetace a pod kameny. V noci vyráží na lov. Jeho kořisti jsou drobní ještěři, speciálně gekoni, výjimečně také drobný hmyz a jiní členovci (Disi et al., 2001). Kořist loví rychlým útokem a uskrčením jako je tomu u většiny *Colubridae*.

Druh je ovipární. K reprodukci dochází v jarních měsících a samice následně snáší 3 až 5 podlouhlých kožovitých vajec (Disi et al., 2001).

Z důvodu potravní (saurorafní) specializace je druh chovatelsky velmi náročný a jakkoliv je dostupný, tak se do terárií chovatelů příliš nedostává. Tento had však není na chov v umělých podmínkách nijak náročný a pokud zabezpečíme vhodnou potravu, případně se podaří jedince transformovat na příjem mladých myšat, může nás tento „scink mezi hady“ svou biologií velmi mile překvapit.

Literatura

- El Din, B. S., 2006: A Guide to the Reptiles and Amphibians of Egypt. The American University in Cairo Press, Egypt. 359 str.
- Bons, J. & Geniez, P., 1996: Amphibiens et Reptiles du Maroc (Sahara Occidentale compris Atlas biogéographique). Asociación Herpetológica Española, Barcelona. 319 str.
- Disi, M. A., Modrý, D., Nečas, P., Rifi, L., 2001: Amphibians and Reptiles of the Hashemite Kingdom of Jordan An Atlas and Field Guide. Edition Chimaira. Frankfurt am Main. 408 str.

